

Квасницька Р.С., к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницький національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ЗОНАЛЬНОГО РАНЖУВАННЯ ПІД ЧАС ОЦІНКИ РІВНІВ ЯКОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНСТИТУТІВ-ІНВЕТОРІВ

Квасницька Р.С. Застосування зонального ранжування під час оцінки рівнів якості інвестиційного потенціалу інститутів-інвесторів. Статтю присвячено дослідженню особливостей оцінки інвестиційного потенціалу з позицій визначення рівнів його якості. Обґрунтовано доцільність застосування окремих груп показників для оцінки якості інвестиційного потенціалу індивідуальних, корпоративних та інституційних інвесторів на фінансовому ринку. Презентовано зональний поділ рівнів якості формування та використання інвестиційного потенціалу

Ключові слова: інвестор, інвестиційний потенціал, зональне ранжування, рівень якості інвестиційного потенціалу, статусна група інвесторів.

Квасницкая Р.С. Применение зонального ранжирования в оценке уровней качества инвестиционного потенциала институтов-инвесторов. Статья посвящена исследованию особенностей оценки инвестиционного потенциала с позиции определения уровней его качества. Обоснована целесообразность применения отдельных групп показателей для оценки качества инвестиционного потенциала индивидуальных, корпоративных и институциональных инвесторов на финансовом рынке. Предложено зональное распределение уровней качества формирования и использования инвестиционного потенциала.

Ключевые слова: инвестор, инвестиционный потенциал, зональное ранжирование, уровень качества инвестиционного потенциала, статусная группа инвесторов.

Kvasnitska R.S. Application of zonal ranking in the evaluation of the quality levels of the investment potential of the institutions-investors. The article explores the features of an evaluation of investment potential from a position to determine its quality levels. Justified expediency of individual groups of indicators for evaluation the quality of the investment potential of individual, corporate and institutional investors on the financial market. Proposals zonal distribution of levels of quality of formation and use of investment potential.

Keywords: investor, investment potential, zonal ranking, the quality level of investment potential, the status group of investors.

Постановка проблеми. Сьогодні у складній та запутаній системі економічних зв'язків між різними інституційними одиницями держави все частіше виникає необхідність прийняття зважених рішень щодо вибору між накопиченням та інвестуванням. За таких обставин чільним елементом процесу економічного розвитку як окремих інституційних одиниць, так і держави загалом, виступає інвестиційна діяльність, головною метою якої є здійснення оптимальної ліквідності інвестиційних ресурсів з отриманням прибутку чи соціального ефекту, а отже, забезпечення ефективного формування та використання інвестиційного потенціалу інвесторів. Саме інвестори, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування [1], займають ключове місце під час здійснення інвестиційної діяльності. Разом із тим відмітимо, що ефективність здійснення інвестиційної діяльності може бути забезпечена високим рівнем сформованості

інвестиційного потенціалу, підходи до оцінки якого є різноваріантними, а тому актуалізується питання щодо подальших їх досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам сутності інвестиційного потенціалу, особливостей його формування та використання присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: О.Л. Ворсовський [2], І.В. Дун [3], С.В. Леонов [4], Б.Л. Луців [5], Г.О. Панасієнко [6], Л.Б. Сіверська [7], О.М. Щербатюк [8] та ін. Однак, незважаючи на значний інтерес учених до даної тематики, об'єктом наукової полеміки все ж залишаються питання конкретизації оцінки рівнів якості формування та використання інвестиційного потенціалу різних інститутів-інвесторів на фінансовому ринку, які потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження особливостей застосування зонального ранжування в системі оцінки рівнів якості формування та використання інвестиційного потенціалу інститутів-інвесторів на фінансовому ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поведінка певного інституту фінансового ринку як інвестора виступає результатом взаємодії великої кількості різних чинників і найбільш суттєво впливає на ефективність використання їх власного інвестиційного потенціалу та на стійкість функціонування фінансового ринку загалом. Це пояснюється тим, що інвестуючи кошти у цінні папери, інвестори виконують макроекономічну функцію перерозподілу капіталів від одних інститутів до інших. Таким чином, інвестор самостійно визначає цілі, напрями, види й обсяги інвестицій, залучає для їх реалізації на договірній основі будь-яких учасників інвестиційної діяльності, у тому числі шляхом організації конкурсів і торгів. Отже, саме інвестори вкладають капітал, який у процесі їх інвестиційної діяльності дає поштовх і стає фінансовою основою існування та розвитку як окремих інститутів фінансового ринку, так і самого ринку загалом. Основними інвесторами на фінансовому ринку можуть виступати такі його інститути, як: домашні господарства; нефінансові корпорації: фінансові корпорації (корпорації, що приймають депозити; фонди грошового ринку; інвестиційні фонди негрошового ринку; страхові корпорації; пенсійні фонди).

Спираючись на аналіз спеціалізованої літератури, відмітимо, що найбільш поширеним поділом інвесторів за статусом на фінансовому ринку є їх віднесення до індивідуальних (приватних), корпоративних та інституційних [9, с. 208; 10, с. 15; 11, с. 180; 12, с. 149]. Саме за таким групуванням, на нашу думку, є доцільним оцінювання рівня якості формування та використання інвестиційного потенціалу інститутів-інвесторів на фінансовому ринку. Також зазначимо, що вихідним пунктом обґрунтування якості формування та використання інвестиційного потенціалу виступає чітка ідентифікація самого поняття «якість». Так, відмітимо, що найбільш поширеними серед філософських трактувань сутності якості є такі: «якість є суттєвою визначеністю предмета ... Якість предмета, як правило, не зводиться до окремих його властивостей. Вона пов'язана з предметом як цілим, охоплює його повністю та є невід'ємною від нього» [13, с. 193–194]; «об'єктивна та загальна характеристика об'єктів, яка виявляється в сукупності їх властивостей» [14, с. 567]; «якість – це внутрішня визначеність предмета, яка відображає його специфіку, що відрізняє даний предмет від усіх інших» [15]. У деяких довідкових джерелах якість визначається як «придатність для використання» або «відповідність меті», або «задоволення потреб», або «відповідність вимогам» тощо. Отже, за результатами аналізу представлених у літературі трактувань поняття «якість» можна підсумувати, що саме якість є тією ознакою, за якою предмети та процеси відрізняються між собою.

Відповідно до системного підходу, за яким будь-яка система складається з трьох основних блоків (входи, трансформація та виходи), вважаємо, що

основними складовими частинами якості є якість входів, якість процесу та якість виходів. Тому, на наше переконання, якість формування та використання інвестиційного потенціалу індивідуальних, корпоративних та інституційних інвесторів на фінансовому ринку може бути охарактеризована трьома групами показників, які уособлюють у собі основні системні блоки:

- показники входу, які характеризують засоби формування інвестиційного потенціалу (фінансові ресурси) інституту-інвестора;
- показники процесу, які характеризують величину, структуру, мобільність (сформованість) інвестиційних ресурсів інституту-інвестора;
- показники виходу, що характеризують засоби використання інвестиційного потенціалу (засоби трансформації інвестиційних ресурсів у інвестиції) різних інституту-інвестора.

Таким чином, під час оцінювання якості формування та використання інвестиційного потенціалу в рамках системного підходу виникає потреба в обранні сукупності різних показників. Для ухвалення обґрунтованого рішення про досягнення або не досягнення певної якості необхідно по кожному показнику вибрати деякий критерій чи набір критеріїв, характерний для рівневого підходу до оцінювання якості як формування, так і використання інвестиційного потенціалу.

Для зниження суб'єктивізму під час здійснення оцінки якості формування та використання інвестиційного потенціалу очевидно є важливість використання тих показників, які допускають трансформацію в кількісні критерії та норми. Однак вітчизняний і закордонний досвід свідчить про те, що необережне введення кількісних критеріїв та надмірне захоплення ними можуть привести до неправильних подань про наявність або відсутність якості й до помилкових управлінських рішень [15, с. 82].

Розрахунок зазначених груп показників дає можливість виділити певні тенденції окремо за кожною групою характеристик формування та використання інвестиційного потенціалу. Однак обґрунтування загальних тенденцій формування та використання інвестиційного потенціалу різних груп інститутів-інвесторів на фінансовому ринку, на наше переконання, потребує додаткового відокремленого визначення рівня якості формування інвестиційного потенціалу та рівня якості його використання. Беручи до уваги те, що виокремлені нами показники першої та другої груп відповідно характеризують засоби формування інвестиційного потенціалу та величину, структуру, мобільність (сформованість) інвестиційних ресурсів, доцільно розглядати саме як індикатори якості формування інвестиційного потенціалу. Відповідно, показники третьої групи, які характеризують засоби трансформації інвестиційних ресурсів в інвестиції, нами логічно віднесено до індикаторів якості використання інвестиційного

потенціалу інститутів-інвесторів на фінансовому ринку. Тому з метою конкретизації рівнів якості як формування, так і використання інвестиційного потенціалу, пропонуємо їх зональне ранжування

за динамікою позитивних (негативних) тенденцій показників – індикаторів відповідних груп. Доцільність такого ранжування базується на твердженні, що ефективність формування та використання інвес-

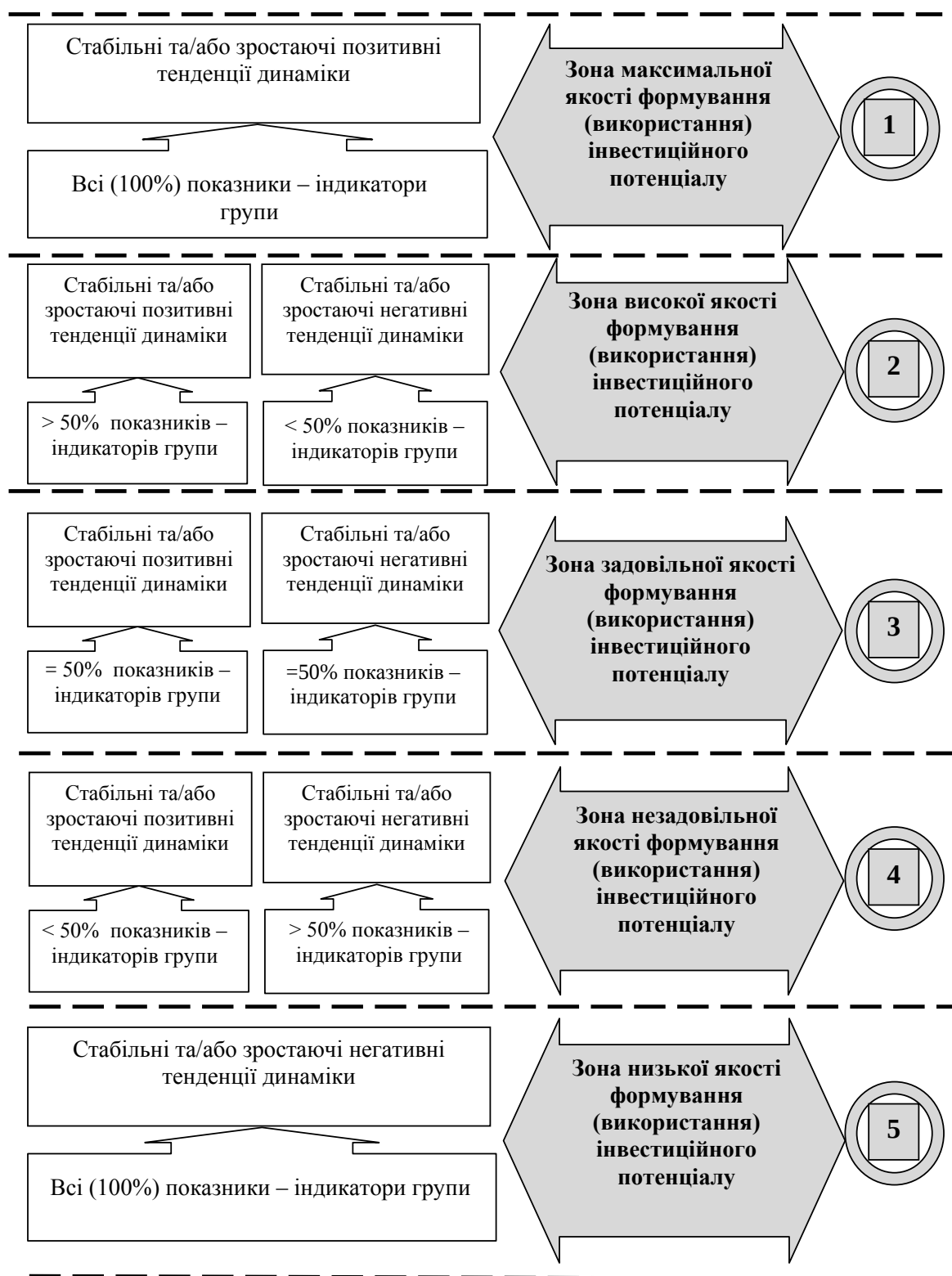

Рис. 1. Зони рівнів якості формування та використання інвестиційного потенціалу різних за статусом інститутів-інвесторів на фінансовому ринку

Джерело: складено автором

тиційного потенціалу, за своєю суттю знаходиться в системному зв'язку з основними індикаторами розвитку складових частин самого інвестиційного потенціалу груп інститутів-інвесторів, що різняться за статусом на фінансовому ринку.

Беручи до уваги, що серед сукупності показників виокремлюються показники-стимулятори та показники-дестимулятори, то динаміка значень кожного показника-стимулятора розглядається як позитивна, якщо спостерігається тенденція їх зростання. Тенденція ж зростання значень показників-дестимуляторів за певний аналізований період буде визначатись як негативна. Крім того, має важливе значення наявність у деяких показників нормативно-граничних значень, що визначені нормативно-інструктивними актами чи науково обґрунтованими результатами досліджень учених-економістів. Першочергово за такими показниками окреслюється відповідність фактичного рівня конкретного індикатора його нормативно-граничному значенню (значення показника входить у регламентовані межі), тобто за умови виявлення означеної відповідності тенденція динаміки визнається як позитивна, а за виявлення невідповідності – як негативна тенденція динаміки. Отже, на наше переконання, саме узагальнена характеристика динаміки фактичних значень показників-індикаторів груп якості формування та використання інвестиційного потенціалу різних за статусом інститутів-інвесторів на фінансовому ринку дає змогу опосередковано окреслити певні межі зон рівнів якості. Так, залежно від того, чи дотримано нормативно-граничні значення показників-індикаторів або ж є позитивною чи негативною тенденція їх динаміки, нами виділено такі зони рівнів якості формування та використання інвестиційного потенціалу (рис. 1):

1) зона максимальної якості, яка характеризується стабільними та/або зростаючими позитивними тенденціями динаміки за всіма показниками – індикаторами оцінки якості формування (використання) інвестиційного потенціалу (значення всіх показників у групі оцінки є на 100% позитивними зі стабільною та/або зростаючою фактичною тенденцією їх динаміки);

2) зона високої якості, яка характеризується наявністю в загальній сукупності показників – індикаторів оцінки якості формування (використання) інвестиційного потенціалу менше ніж 50% індикаторів із негативними тенденціями динаміки їх значень;

3) зона задовільної якості, яка характеризується однаковою за кількісною наявністю показників – індикаторів оцінки якості формування (викорис-

тання) інвестиційного потенціалу з позитивними та негативними тенденціями динаміки їх значень (показники групи містять 50% індикаторів, за якими тенденції динаміки є позитивними, а також 50% індикаторів із тенденціями динаміки їх значень);

4) зона незадовільної якості, яка характеризується наявністю серед сукупності показників-індикаторів оцінки якості формування (використання) інвестиційного потенціалу переважної більшості (більше 50% кількості всіх показників) індикаторів із негативними тенденціями динаміки їх значень;

5) зона низької якості, яка характеризується стабільними та/або зростаючими негативними тенденціями динаміки за всіма показниками – індикаторами оцінки якості формування (використання) інвестиційного потенціалу (значення показників на 100% характеризуються стабільно негативними та/або негативно зростаючими тенденціями динаміки їх значень).

Висновки. Зональне ранжування рівнів якості формування та використання інвестиційного потенціалу різних за статусом інститутів-інвесторів на фінансовому ринку в узагальненому вигляді позиціонує як ступінь потенційних можливостей того чи іншого інституту щодо здійснення ним інвестиційної діяльності, так і ступінь реалізації цих можливостей.

Відмітимо, що сукупне зональне ранжування груп інститутів-інвесторів, які виокремлені за їх статусом на фінансовому ринку, надає нам найзагальніші орієнтири щодо розуміння позитивів та негативів як формування та використання їх інвестиційного потенціалу на рівні країни. Звичайно, особливості функціонального призначення й умов діяльності конкретних представників статусних груп інститутів-інвесторів на фінансовому ринку накладають свій відбиток і на рівень якості формування та використання їх інвестиційного потенціалу.

Відмітимо, що аналогічним є проведення аналізу зонального ранжування рівня якості формування та використання інвестиційного потенціалу за даними інших окремо взятих інститутів – представників різних груп інвесторів за їх статусом на фінансовому ринку, його відповідності зонам концентрації оцінки якості інвестиційного потенціалу інших інститутів у їх статусній групі та результату означеного зонального ранжування групи загалом. А результати даного аналізу виступають узагальнюючою базою для подальшого дослідження напрямів удосконалення як інвестиційної стратегії, так і політики формування та використання інвестиційного потенціалу як на мікро-, так і на макроекономічному рівні.

Список літератури:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991 станом на 9 листопада 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
2. Дун І.В. Роль инвестиционных банков в формировании инвестиционного потенциала Российской банковской системы : автореф. дис. ... канд. экон. наук / И.В. Дун. – М., 2008. – 25 с.
3. Леонов С.В. Инвестиционный потенциал банковской системы Украины : [монография] / С.В. Леонов. – Сумы : УАБС НБУ, 2009. – 375 с.

4. Луців Б.Л. Інвестиційний потенціал банківської системи України / Б.Л. Луців, Т.Б. Стечишин // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 67–77.
5. Панасенко Г.О. Інвестиційний потенціал банків в умовах посткризового відновлення економіки / Г.О. Панасенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 3. – С. 4–6.
6. Сіверська Л.Б. Особливості формування інвестиційного потенціалу банківської системи України / Л.Б. Сіверська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6(32). – С. 276–279.
7. Щербатюк О.М. Дефініція «інвестиційний потенціал підприємства»: сутність та відмінності / О.М. Щербатюк // Ефективна економіка. – 2011. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
8. Ворсовський О.Л. Теоретико-методичні основи інвестиційного потенціалу підприємств / О.Л. Ворсовський // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 15. – С. 8–11.
9. Розинка О.О. Класифікація суб'єктів інвестування фондового ринку та методи їх стимулювання / О.О. Розинка // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2013. – Вип. 28. – Т. 1. – С. 206–212.
10. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [підручник] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
11. Портфельне інвестування : [навч. посіб.] / А.А. Пересада [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 408 с.
12. Юркевич О.М. Визначення сутності та ролі інституційних інвесторів на фінансовому ринку України / О.М. Юркевич // Формування ринкової економіки. – 2011. – № 26. – С. 149–157.
13. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова ; 5-е изд. – М. : Политиздат, 1987. – 590 с.
14. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров ; 4-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 1632 с.
15. Українська радянська енциклопедія / Гол. ред. М.П. Бажан. – К. : УРЕ, 1964. – Т. 16. – 632 с. [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://lib.pu.if.ua/elibrary-res.php?a=nom=2>.
16. Нечаєва І.А. Формування системи показників якості вищої освіти / І.А. Нечаєва, Г.Д. Нечаєва // Економіка і регіон. – 2012. – № 2(33). – С. 80–82.